

Г.Ф. Проскура – видатний механік України.

Щербаков В.І.

Національний технічний університет “ХПІ” (Харків)

В 2006 році виповнюється 130 років з дня народження та 105 років з початку наукової, інженерної та педагогічної діяльності видатного механіка України, вченого у галузі гідромашинобудування і гідроаеродинаміки, академіка АН УРСР (з 1929 р.), доктора технічних наук (з 1937 р.), професора (з 1911 р.), заслуженого діяча науки і техніки УРСР (з 1944 р.) Георгія Федоровича Проскури.

Г. Ф. Проскура народився 28 квітня 1876 року в м. Смілі (тепер Черкаської області) в сім'ї службовця.

У 1901 році закінчив МВТУ і був зарахований аспірантом-стипендіатом Харківського технологічного інституту. В 1902 році молодий вчений дістав дворічне наукове відрядження для ознайомлення з рівнем закордонної науки і техніки.

За кордоном Г. Ф. Проскура переважно працював у Швейцарії. У Цюрихському політехнічному інституті він відвідував лекції з гідродинаміки й теорії гідравлічних турбін відомого вченого професора Ф. Пражіля, працював у гідравлічній лабораторії під його керівництвом, а на заводі Ешер – Вісс вивчав виробництво гідротурбін.

Повернувшись із Швейцарії у 1904 р., Г. Ф. Проскура продовжував працювати в Харківському технологічному інституті. Він був людиною з прогресивними переконаннями, брав активну участь у громадському і політичному житті.

У березні 1904 року група професорів і викладачів на знак протесту проти свавілля адміністрації залишила інститут. Серед них був і молодий талановитий інженер Г. Ф. Проскура. Він виїхав до Петербурга і у грудні 1904 р. почав працювати інженером-конструктором на франко-російському суднобудівному заводі, займаючись створенням найновіших конструкцій судових парових машин. Те, що Георгій Федорович обрав саме суднобудівний завод, зумовлено науковими інтересами молодого інженера. Він почав захоплюватися гідромеханікою ще в студентські роки [1, с. 7].

Деяка лібералізація вищої школи у 1905-1907 рр. дала змогу Г. Ф. Проскурі повернутись у кінці 1906 р. до Харківського технологічного інституту, з яким він був зв'язаний все своє життя.

У 1911 р. Георгія Федоровича було призначено ад'юнкт-професором Харківського технологічного інституту при кафедрі прикладної механіки і теорії будовання машин.

16 січня 1914 р. учбовий комітет Харківського технологічного інституту доручив Г. Ф. Проскурі завідування гідравлічною лабораторією інституту. Ця дата є датою заснування кафедри гідравлічних машин, якою він беззмінно керував протягом 44 років (зараз вона входить до складу НТУ „ХПІ”) [2, с. 9].

Крім гідродинаміки Георгій Федорович цікавився також авіацією і повітроплаванням, організував побудову аеродинамічної труби. За ініціативою Г. Ф. Проскура в 1923 році на механічному факультеті ХТІ було відкрито авіаційне відділення для підготовки інженерів [3, с. 201].

1928 р. в Харкові було створено Український науково-дослідний інститут промислової енергетики, в якому Г.Ф. Проскура очолив гідравлічний відділ [4, с. 61].

На базі аеродинамічної лабораторії зі штатом 120 чоловік, що діяла під керівництвом Г. Ф. Проскура і вирішувала важливі практичні завдання в галузі аеродинаміки літаків, у 1930 році був створений Харківський авіаційний інститут. Завідуючим кафедрою аерогідродинаміки став академік Г. Ф. Проскура.

Він брав участь у розробці нових навчальних планів, організації нових факультетів в Харківському технологічному і Харківському авіаційному інститутах. Його монографія «Гідродинаміка турбомашин» здобула загальне визнання не тільки в СРСР, а й за кордоном та стала настільною книгою наукових працівників та інженерів-турбомашинобудівників.

Широко пов'язуючи свою наукову і інженерну діяльність Г. Ф. Проскура проявляв свої глибокі знання, величезну ерудицію, наукову ініціативу і блискучі здібності при вирішенні інженерних завдань.

Будучи спеціалістом широкого профілю, Георгій Федорович мав гостре чуття прогресивних тенденцій у розвитку науки і техніки. Він намагався всемірно підтримувати паростки нового, впроваджувати їх у практику, залучати до реалізації нових напрямів науки своїх учнів.

Поряд із науковою і викладацькою діяльністю академік АН УРСР Г. Ф. Проскура багато уваги і часу приділяв науково-організаційній і громадській роботі. Так, з 1943 по 1949 р. Г. Ф. Проскура був членом Президії і головою Відділення технічних наук АН УРСР.

Георгій Федорович Проскура – видатний учений, інженер і педагог у галузі аерогідродинаміки і гідромашинобудування – залишив глибокий слід у науці, створивши школу аерогідромеханіків.

Сформульовані Г. Ф. Проскурою напрями наукових досліджень у галузі гідроаеродинаміки турбомашин, а також досліджень з питань динаміки і міцності машин знайшли свій подальший розвиток у працях його учнів і послідовників. Представниками цієї школи були: Д. Алексапольський, А. Борисенко, Ю. Дедусенко, Л. Люлька, О. Литвинов та ін. [5, с. 20].

Маючи широкі й разом з тим глибокі знання в області техніки Георгій Федорович передбачав тенденції її розвитку на багато років уперед. І передбачав практичну можливість і необхідність реалізації в майбутньому зухвалих технічних ідей, які в його час були не здійсненні [6, с.2].

Джерела та література

1. Харківський обласний архів, ф. Р-1682, од. зб. 262, оп. 2.
2. Алексапольский Д.Я., Борисенко О.І, Дедусенко Ю.М. Георгій Федорович Проскура. – Київ: Наукова думка, 1979. – 68 с.
3. Щербаков В.І. Внесок Г.Ф. Проскури у розвиток авіації в Україні // Матеріали 4-ї Всеукраїнської наукової конференції “Актуальні питання історії техніки”. – Київ, 2005. – с. 200-203.
4. Щербаков В.І. Внесок Г.Ф. Проскури у розвиток турбомашинобудування України // Матеріали 3-ї Всеукраїнської наукової конференції “Актуальні питання історії техніки”. – Київ, 2004. – с. 60-63.
5. Сухотеріна Л.І. Внесок вчених в розвиток технічних наук в Україні в 30-х роках ХХ ст.: Монографія – Одеса: Астропринт, 1999. – 268 с.
6. Соболевский В. Со взглядом в завтра. Выдающийся инженер, педагог, учёный – академик Георгий Фёдорович Проскура // Вечерний Харьков. – 2001. – 28 апреля. – с. 2.